

natuurfenomeen *- kalender -*

Een jaar vol leven rond de kas

natuurfenomeen - kalender -

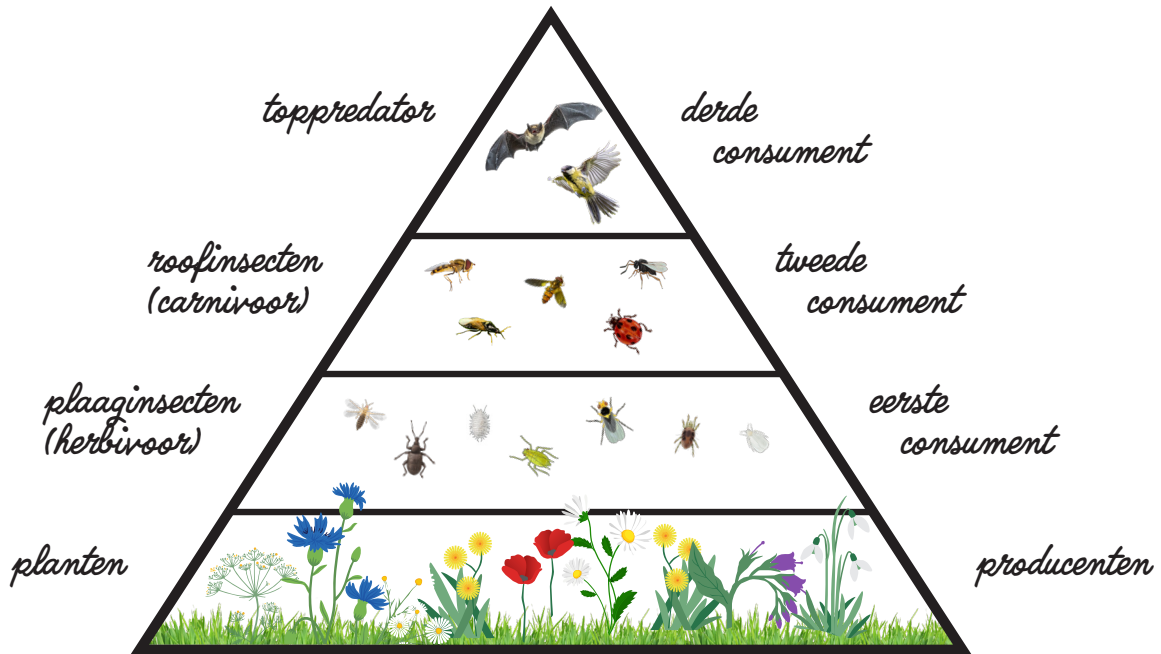
Een jaar vol leven rond de kas

Rond elke kas bruist het van leven. Langs slootkanten, tussen houtwallen en in vergeten hoekjes schuilen talloze nuttige planten en dieren. Van lieveheersbeestjes die bladluizen opruimen tot vleermuizen die 's nachts jagen op motten en muggen. Ze werken ongemerkt mee aan een gebalanceerd ecosysteem die kan bijdragen aan bescherming tegen plagen.

Met deze kalender ontdek je maand voor maand wat er leeft rond je kas, én wat jij kunt doen om dat leven te versterken. Een bloemstrook hier, een houtwal daar: kleine aanpassingen maken een groot verschil. Zo bouw je stap voor stap aan een natuurlijke balans waarin biodiversiteit in de kasomgeving en gezonde teelt hand in hand gaan.

- voedselpiramide -

In de natuur voedt alles elkaar. Planten trekken insecten aan, insecten lokken jagers, en samen vormen ze een keten die de kasomgeving in balans houdt. De voedselpiramide laat zien hoe elk niveau bijdraagt aan een veerkrachtig ecosysteem. Daarbij is soortrijkdom binnen iedere laag van groot belang voor een goede balans.

Winter verblijf

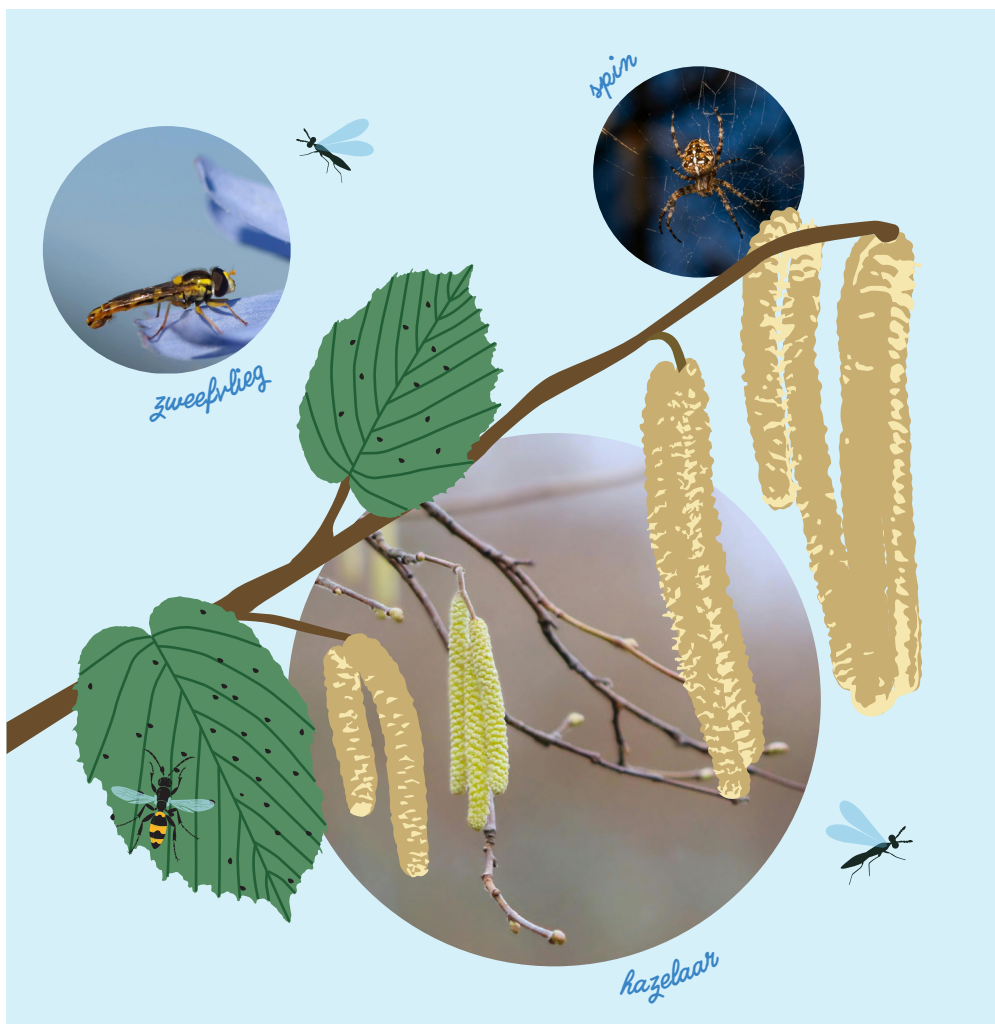
Het lijkt stil in de winter, maar rond de kas leeft meer dan je denkt. Zangvogels zoeken in bomen en dood hout naar insecten, terwijl vleermuizen in diepe rust verkeren – hun kwetsbaarste periode.

TIPS

- Hang nestkastjes voor kool- en pimpelmezen op 2 tot 3 meter hoogte.
- Zorg voor een vorstvrij winterverblijf voor dwergvleermuizen.
- Een spleet van 8 mm is al voldoende voor vleermuizen om binnen te komen.

JANUARI

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

De hazelaar bloeit

De winter wijkt langzaam. De eerste hazelaars tonen hun katjes en brengen leven in de kasomgeving. Vroege, niet schadelijke bladluizen vormen nu voedsel voor nuttige roofinsecten die ontwaken uit hun winterslaap.

TIPS

Plant soorten die voedsel bieden aan nuttige insecten, zoals:

- Meidoorn
- Sleedoorn
- Klimop
- Wilde kardinaalsmuts
- Wilg

FEBRUARI

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29						

De natuur start op

Het landschap ontwaakt. De eerste stinzenplanten brengen kleur en nectar, en natuurlijke vijanden komen weer in beweging. Dit is hét moment om te zaaien: met eenjarigen leg je de basis voor een levendige kasomgeving vóóordat de plaagdruk stijgt.

TIPS

- Zaai boekweit, zonnebloem, korenbloem en gipskruid.
- Vermijd soorten als Gelderse roos, melganzervoet en artemisia.
- Veel brandnetel vergroot tripsdruk; houd variatie in stand met gericht maaibeheer.

MAART

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Zaai vandaag nog een stukje in en geef natuurlijke vijanden een vliegende start.

Wilde bloeiërs

April kleurt de bermen. Fluitenkruid, paardenbloem en boterbloem trekken volop leven aan. Terwijl de eerste bladluizen verschijnen, komen lieveheersbeestjes en zweefvliegen in actie – ze bouwen hun populaties razendsnel op en houden plagen in toom.

TIPS

- Maai gefaseerd en laat delen staan voor bufferwerking.
- Vleermuizen worden actief bij nachten warmer dan 10°C. Wist je dat één vleermuis elke nacht zijn eigen gewicht aan insecten eet?
- Te veel paardenbloem of boterbloem kan de tripsdruk verhogen.

APRIL

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

*Zie je fluitenkruid
in bloei?*

*Blijf even staan en
volg de zweefvliegen
op jacht.*

Maai mei niet (of juist wel?)

De groei barst los. Niet elk stuk hoeft hetzelfde gemaaid te worden. Waar gras overheerst, helpt maaien om de eenzijdigheid te doorbreken en ruimte te maken voor bloeiende kruiden. Waar al veel soorten bloeien, is rust juist beter voor insecten en bodemleven.

TIPS

- Maai bij mooi weer, op 10 cm hoogte, en laat 10-20% staan (niet klepelen).
- Voer maairesen na 5 dagen af, zodat fauna kan ontsnappen en de bodem niet verrijkt.
- Gewenste bloeiers: rolklaver, klaproos, groot streepzaad en margriet.

MEI

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Wil je meer weten over
ecologisch maaien?
Bekijk de veldgids
Ontwikkelen van het
kruidrijk grasland.

Explosie van bloei

De kasomgeving gonst van het leven. Waar bladluizen, tripsen, mineervliegen, spintmijten en rupsen pieken, komen hun natuurlijke vijanden in actie. Schermbloemigen en waardplanten vormen het jachtterrein voor lieveheersbeestjes, zweefvliegen en sluipwespen – laat ze dus staan.

TIPS

- Laat schermbloemigen staan voor het aantrekken van zweefvliegen.
- Waardplanten trekken lieveheersbeestjes aan (ze eten 50-100 bladluizen per dag).
- Grote kattenstaart en reukloze kamille zijn gunstig voor Orius.

JUNI

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Hoever schermenbloemigen
tel jij rond de kassen?
Tel ze vandaag nog!

Oevers en water

Op de grens van water en land werken planten en dieren samen aan evenwicht. Natuurvriendelijke oevers zuiveren water en bieden ruimte aan kikkers, vleermuizen en insecten die plagen temperen.

TIPS

- Zorg voor een geleidelijke overgang van droog naar nat voor plantendiversiteit.
- Verharde oevers bevorderen kroosbloei; natuurlijke oevers voorkomen dit.
- Geen ruimte? Overweeg ecologische vlotten als verlengstuk van de berm.

JULI

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

*Zie je kroosbloei?
Bekijk de oorzaak en pak
het aan voordat het
zich uitbreidt.*

Zwermmende vleermuizen

De schemer leeft! Vleermuizen zwermen en gaan op zoek naar een winterverblijf. Terwijl de bloei ten einde loopt, rijpen de zaden, nieuw leven in wording. In deze overgangsmaand bruist de kasomgeving nog van activiteit, boven én onder de grond.

TIPS

- Hang vleermuiskasten op geschikte plekken, zoals in gevels, schuren of aan palen.
- Laat je adviseren door een ecooloog over het beste type en de juiste plaatsing.
- Laat bloeiende soorten als duizendblad en rolklaver staan tot ze zaad vormen. Zo help je bijen, vogels en het volgende groeiseizoen.

AUGUSTUS

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Wist je dat vleermuizen elke nacht honderden schadelijke insecten uit jouw kasomgeving wegrangen?

Aan de slag voor volgend jaar

September is het moment voor interventies, zoals takkenrillen, dood hout en zandhopen waar roofinsecten en dieren dankbaar gebruik van maken.

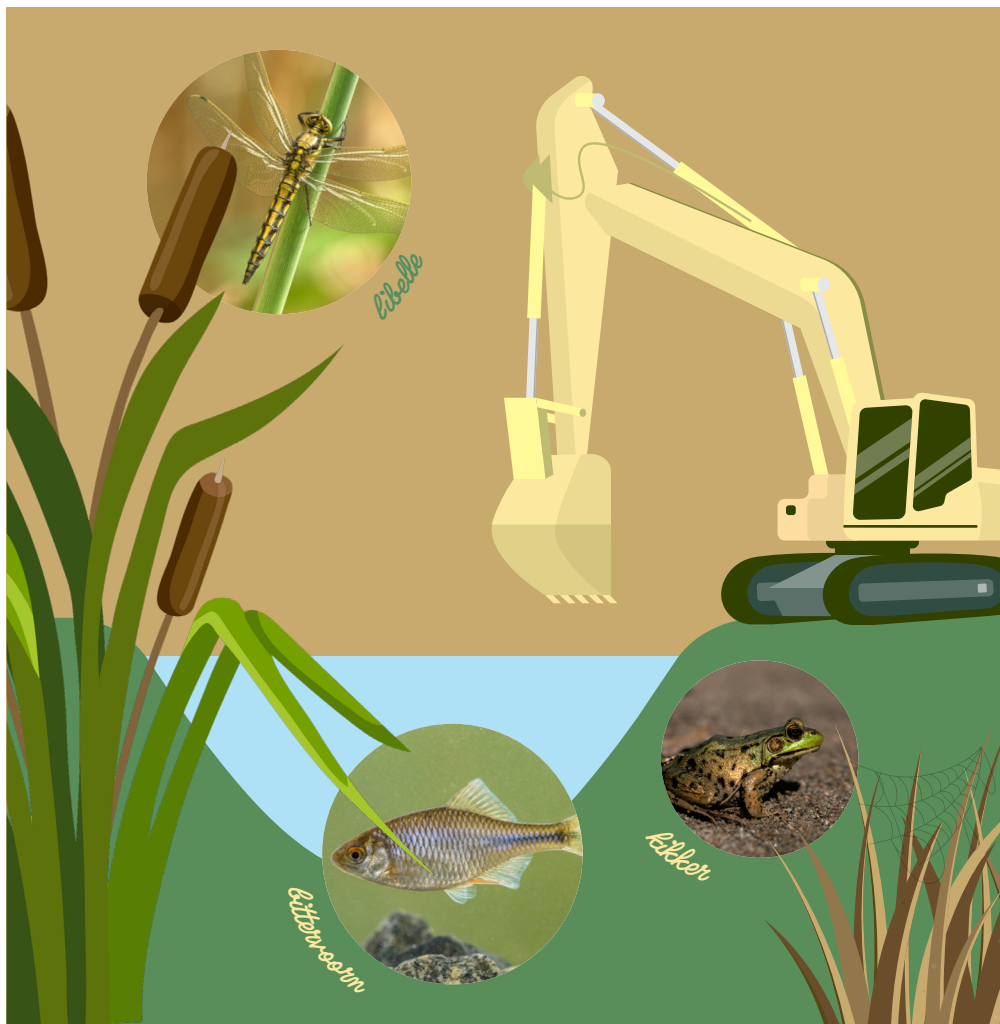
TIPS

- Laat dood hout liggen (2-3 stammen per 1000 m²), half in de zon en half beschut.
- Marters helpen goed tegen muizen en ratten.
- Maak takkenrillen (maak ze minimaal 1 m lang, 0.5-1 m breed, 0.5-1 m hoog. Maak ze gelaagd en opgestapeld).
- Pastinaak en wilde peen bloeien laat en creëren een buffer tegen een laatste potentiële plaagpiek.

SEPTEMBER

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

*Zandhopen,
goed voor graafwespen,
loopkevers en nog
veel meer!*

Onderhoud aan waterwegen

Terwijl het blad valt, is het tijd om watergangen te onderhouden. Zorgvuldig te werk gaan betekent minimale verstoring.

TIPS

- Laat ongeveer 25% van de oever ongemaaid.
- Bagger alleen het midden van de sloot (ongeveer één derde van de breedte).
- Werk rustig en bij voorkeur overdag, zodat dieren de tijd krijgen om te ontsnappen.
- Deponeer slib niet op kwetsbare oeverplanten, maar op een stevige plek waar het kan drogen.

OKTOBER

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

*Geïnteresseerd in
ecologisch baggeren?
Verdiep je in Keurkleur Blauw
van De Vlinderstichting.*

De zaden vallen

De natuur vertraagt. Zaaddozen ritselen in de wind, vogels scharrelen in de berm. Door nu niet of beperkt te maaien geef je planten de kans zich uit te zaaien. November is ook het moment om nieuw leven te zaaien – letterlijk.

TIPS

Zaai de volgende gewenste soorten in:

- Meerjarige zoals duizendblad, beemdkroon, wilde margriet, pastinaak en ratelaar
- Bij temperaturen $<10^{\circ}\text{C}$
- Op open, arme grond waar wilde soorten goed kiemen

NOVEMBER

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Zaai vandaag nog een klein stukje in – wat nu de grond in gaat, boeit volgend jaar terug.

De natuur slaapt

Onder de bladeren en in holle stengels overwinteren larven, kevers en andere rovers tot het weer warmer wordt. Wat voor ons opruimen lijkt, betekent voor hen overleven.

TIPS

- Laat bladresten liggen: hier overwinteren larven van zweefvliegen, kevers en andere nuttige insecten.
- Holle stengels laten staan. Ze bieden beschutting aan gaasvliegen, oorwormen en lieveheersbeestjes.
- In dood hout en ruige hoekjes kruipen insecten en kleine zoogdieren weg voor de kou.

DECEMBER

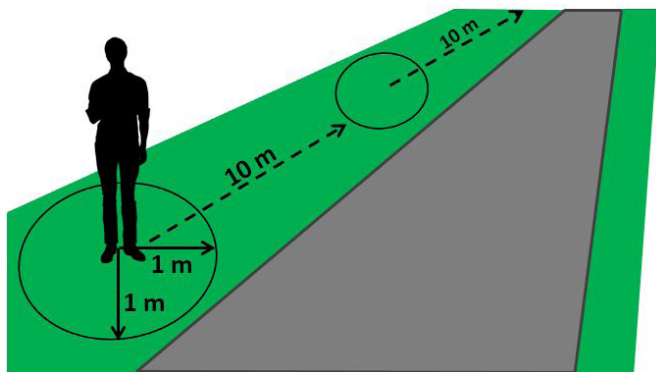
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Weersta de opruimdrang!
Elke hoop bladeren is een
hotel vol nuttige gasten.

- Bijlage A 1 -

Monitoring

Wie weet wat er leeft, kan gericht verbeteren.
Monitoring maakt biodiversiteit inzichtelijk en waar je kunt bijsturen.

Nectar- en oeverindex

Deze indexen (De Vlinderstichting & Floron) meten de kwaliteit van bermen en oevers en leveren advies voor beheer en interventies.

Tips voor monitoring:

1. Monitor tussen 1 mei - 1 oktober.
2. Kies een telgebied van 100 meter.
3. Noteer elke 10 meter de vegetatie.
4. Koppel data terug naar Floron.
5. Je ontvangt info over soorten, voedingsrijkdom en beheeradvies.

Meer informatie over uitgebreide monitoring:

- www.floron.nl/nectarindex
- www.floron.nl/Meedoen/Oeverindex
- www.innovatieglastuinbouw.nl/downloads/download/111/ (stageverslag)

Ga na of vrijwilligers van natuurorganisaties zoals IVN in jouw regio iets willen betekenen.

- Bijlage A 2 -

Tuindermonitoring

De omgeving rond de kas kan biodiversiteit versterken of onder druk zetten. Onderstaand checklist dient ter oriëntatie op de huidige situatie.

Het biedt houvast om belemmeringen voor biodiversiteit te herkennen en kansen voor interventies te ontdekken. Loop tussen 1 mei en 1 oktober twee rondes om de kas en beoordeel.

Belemmerend

- Kroosbloei
- Intensief beheer
(20-30 maaibeurten/jaar geeft eentonige vegetatie)
- Klepelen
(massale insectensterfte, lage weerbaarheid, risico op plagen)
- Geen gespaarde vegetatie
(alles in één keer maaien)
- Maairesen op de oever
(verstikking)
- Geen bomen, heggen of heesters
- Geen bloeiende kruiden in berm

Onhandig

- Geen landschapsvariatie
(geen zandhopen, takkenrillen, houtwallen)
- Verharde oever
(geen geleidelijke overgang tussen water en berm)
- Geen nestgelegenheden
- Geen kale bodemstukken
(geen kiemmogelijkheden- of nestkansen)

Helpend

- Faunastroken
(gespaarde vegetatie creëert rovers)
- Bomenlanen of struiken rond kas
- Biodiversiteitsstroken
- Dood hout en zandhopen
- Dode vegetatieresten van vorig jaar
- Nestkasten
- Vegetatie met gespreide bloei door het jaar heen
- Ecologisch beheer verhoogt weerbaarheid

- Bijlage B -

Bronnen en vervolginfo

Biodiversiteit in de kasomgeving
(Luc Recourt, SIGN, 2025)

Ontwikkelen van kruidenrijk grasland
(Wim Schippers, 2014)
Hoogheemraadschap Schieland &
de Krimpernerwaard, Hoogheemraadschap
Delfland

Koppert - Ecopedia - Flora van Nederland -
Kleurkeur Groen & Blauw -
Nectar- en oeverindex (Vlinderstichting &
Floron)

Handleiding ecologische vlotten

SIGN werkt samen met VBN en met steun van het ministerie van LNV aan
tuinbouwoplossingen SIGN voor maatschappelijke thema's.

Colofon

Samenstelling
Luc Recourt

In opdracht van SIGN
Dewi Hartkamp

Redactie
Sandra Vijverberg, Dewi Hartkamp

Fotografie en infographics
Koppert, Stichting Landschapsbeheer Gelderland,
Floron, De Vlinderstichting

Vormgeving
Meta Menkveld Ontwerp